

בסוד עבדיך

דמית הדר כבוד הודך

❖ בס"ד ❖ גליון מ"ז ❖ פרשת וישב תשפ"ג ❖ על שלשה פשעי ישראל ❖ הנושא: כובש נבואתו ❖

הפטרת פרשת וישב

"כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל... מי לא ינבא" (עמוס ב' ג' ח).¹
כתב הלבוש (סו"ס תרס"ט), שמפטרין "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל וגו' על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים", שמדובר במכירת יוסף מעין הפרשה.

ומבואר בהפטרה שהנביא עמוס הוכיח את ישראל על פשעיהם, ואף שה' יסלח להם על ג' עבירות החמורות, מ"מ ישיב להם כגמולם על החמס שהוא חטא רביעי, וכדוגמת מה שמכרו יוסף לישמעאלים וקנו בעדו נעלים. והנביא מוכיחם על שהם רומסים את העניים, ועל שמחללים שם ה' ומזנים עם נערה המאורסה, ועל דיני ישראל שיושבים על כסאות שנעשו מהבגדים שעשקו מבעלי הדין, ושותים יין שגזלו מהם, ומתענגים במסיבות של ע"ז.

ועל אף שה' העלה את ישראל ממצרים והולכים במדבר, והשמיד את האמורי להוריש להם את ארצם, ובכל זאת הם עושים כמעשה האמורי ועל זאת ה' יענישם. ועוד זאת שהשרה ה' על נערי ישראל רוח נבואה ופרישות כדי שיוכיחו את העם, ובני ישראל מנעו מהם מלהוכיחם, ועל כן הפורעניות עתידה לבוא עליהם ולא יוכלו להנצל ולהמלט, לפי שעל אף שהוציאם ממצרים ואהב אותם מכל משפחות האדמה, בכל זאת לא שמעו בקול ה', ועל כן יפרע מהם על כל עוונותיהם.

והנביא מוכיחם על שמונעים מהנביאים להודיעם על הפורענות, וכמו שאריה לא ישאג אם אין טרף בידו, כמו כן ה' בודאי יביא עליהם הפורענות, ואז ילכדו בעוונותיהם כציפור במצודה. וכמו שבני העיר יחרדו מתקיעת השופר, כן ידעו שהרעה שבאה עליהם היא מאת ה', לפי שלא נזהרו בתוכחת ה' שגילה לעבדיו הנביאים, וכמו שאתם יראים משאגת האריה, כן תיראו מדבר ה' שנמסר ע"י נביאיו.

כובש נבואתו - מכת מרדות או מלקות

איתא במתני' (סנהדרין פט) הכובש את נבואתו, והמוותר על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו - מיתתו בידי שמים. ובגמ' (ט"ז) תני תנא קמיה דרב חסדא הכובש את נבואתו לוקה וכו', מאן מתרי ביה, אמר אביי חבריה נביא, מנא ידעי, אמר אביי דכתליב (הפטרת וישב - ג' ז) "כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו וכו'".

וכתבו התוס' (ט"ז) "הכובש נבואתו לוקה" לית ביה לאו, ועוד דאין בו מעשה, אלא מכין אותו עד שתצא נפשו כמו עשה סוכה ואינו עושה. וכ"כ הרמב"ם (הל' סנהדרין פרק י"ט הל' ג) וכן נביא שכבש נבואתו או שעבר על דברי עצמו והעובר על דברי נביא, אע"פ ששלתן במיתה או לוקה, שהן באין מכלל עשה שנאמר (פ' שופטים י"ח ט"ו) "אליו תשמעו", ולא הבא מכלל עשה הרי הוא כבשה ואין לוקין עליו.²

אולם תוס' רבינו פרץ (ט"ז) נקט, שמה שבגמ' מבואר שכובש נבואתו לוקה, הכוונה לחיוב מלקות ככל שאר חייבי לאוין שבתורה, ולא מכת מרדות כשיטת התוס' והרמב"ם, ואע"פ הוא לאו שאין בו מעשה, ס"ל כר' יהודה (מכות ד') שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

וביאר בשו"ת חיים שאל (להחדי"א - ח"ב סי' מ"ט אות ה'), דגבי כובש נבואתו מבואר בגמ' תני תנא קמיה דרב חסדא דלוקה, והוא לשיטתו במכות (ב') תני תנא קמיה דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה וכו', מני ר' יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ונמצא שהתנא שהיה שונה לפני רב חסדא הוא אותו תנא גבי כובש נבואתו, ובשניהם ס"ל כר' יהודה שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

וכתב עוד שמה שכובש נבואתו לוקה אע"פ שהוא לאו הבא מכלל עשה, מ"מ ס"ל כר' יהודה (פסחים מב) דלאו הבא מכלל עשה שנאמר "לאמר" בפרשה - לוקין עליו כאשר לאוין, ולכן ככובש נבואתו התנא שהיה שונה לפני רב חסדא ס"ל כר' יהודה, וגם לוקין על לאו שאין בו מעשה, וגם לוקין על לאו הבא מכלל עשה בפרשה שנאמר בה "לאמר", ולכן כובש נבואתו לוקה ככל שאר חייבי לאוין שבתורה, אולם התוס' והרמב"ם כתבו שלדינא מכין אותו מכת מרדות ולא מלקות כבכל התורה כולה, דס"ל כדקיימא לן שאין לוקין על לאו שאין בו מעשה ועל לאו הבא מכלל עשה.

שיטת האור החיים שחייב למסור נבואתו מיד

"ויואמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכו', והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום" (בשלח ט"ז ד-ה). "ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה" (שם כ"ב).

והקשה האור החיים, מכאן משמע שלא הודיעם קודם דבר ה', וקשה איך יכבש חס ושלום נבואתו ולימדו רבותינו דין נביא הכובש נבואתו וכו', אם כן נחוש לו גם כן ששכח ממה שנצטוו ועדיין שכוח חס ושלום, ומה גם שלא היה לו לעכב זמן מה לישכח, ותכף ומיד היה לו להגיד נבואתו.

והאריך ליישב שכשאמר לו "והיה ביום הששי וגו'" - תמצא שלא אמר לו ה' שם "דבר אל בני ישראל" ולא תיבת "לאמר", הרי סתם הדבר בפניו שאין לו שליחות במצוה זו לישראל, והוא שאמר הוא אחר מעשה שלקטו לחם משנה ובאו לפניו - גילה להם הדבר ואמר להם שלא היה אצלו אלא בדרך סוד נמסרו לו הדברים ולא לאומרם.³

והיינו שהוקשה לו שהרי כשנאמר למשה על ירדת המן, נמסר לו גם שירד ביום הששי לחם משנה, ואיך כבש נבואה זו ולא מסרו לישראל תיכף כשנצטוו על כך, ותיכף שנבואה זו לא נאמרה לו למוסרה לישראל, ועל כן לא עבר על איסור כובש נבואתו.

ומוכח מדבריו שנביא שנצטוו למסור נבואה לישראל, מחוייב תיכף ומיד כשקיבל הנבואה למסור לישראל, ואינו רשאי להמתין אפילו עד הזמן שיצטרכו לדברי הנבואה, ולכן אילו היה מצווה למסור לישראל שביום הששי ילקטו לחם משנה - היה עובר באיסור של כובש נבואתו מיד, ואע"פ שעדיין לא הגיעה זמנו עד יום הששי.

שיטת המנחת חינוך שיכול למוסרה בעת הצטרכות הנבואה

אולם המנחת חינוך (מצוה תקט"ז אות ד') כתב, והנה כובש נבואתו - כל נבואה לפי מה שהיא, אם צריך לומר תיכף - צריך שיאמר תיכף, כמו בנינוה ביונה, ואם אין צריך תיכף רק לאחר זמן, ע"כ"פ בעת הצטרכות הדבר צריך לומר וא"צ לומר קודם, ואם לא אמר קודם אינו בכלל כובש רק ורזין מקדימין.

שיטת הרדב"ז שרשאו למוסרה בכל עת

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תתמ"ב) מבואר שאפילו נבואה הנצרכת ונוגעת למעשה - הנביא לא נחשב ככובש נבואתו כל עוד בכונתו למוסרה לישראל אי פעם בעתיד, ורק כאשר אין בכונתו להתנבא כלל - אז הוא כובש נבואתו, וזוהו ביאר מה שיונה הנביא לא היה בגדר כובש נבואתו מאחר והיה בדעתו ללכת אל נינוה, אלא שברח לתרשיש כי רצה להאריך הזמן אולי תתמלא סאתם ולא יהא צורך בנבואתו.⁴ והיינו שאיסור כובש נבואתו הוא רק כשלעולם לא ימסור נבואתו, אבל אם מאריך זמן שליחותו אע"פ שהגיע עת הצטרכות הדבר אינו בכלל כובש נבואתו.

שנבואה שנצטוו נביא א' למסור לישראל וניתנה גם לשאר הנביאים, אלא שהם לא נצטוו למוסרה לישראל, דא"כ גם הם יעברו באיסור לכבש הנבואה, ועוד דלא מצינו שבכל מקום שניתנה נבואה - שמסרוהו כל הנביאים שבאותו הדור, ועל כרחק רק נביא א' נצטוו למוסרו לישראל ושאר הנביאים יודעים שנביא זה ניתנה לו נבואה למסור לישראל.

וזה כוונת הגמ' דילפינן מהפסוק "כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים", שאם תהיה רעה בעיר הוא רק לאחר שה' כבר מסר לנביאים להזהיר את ישראל על כך שיבואו הפורענות, ולפי"ז "כי אם גלה סודו" פירושו מה שנצטוו הנביאים למסור לישראל.

4 ויש לדון אם הכוונה שתהפך נינוה מיד לאחר שתתמלא סאתם, ולכן לא יהא צורך בנבואתו, או שלאחר שתתמלא סאתם אפילו אם ישובו לא תתבטל זרז דנים, ולא יועיל שימסור נבואתו.

1 **חודש כסלו - תרי עשר** - כל ההפטרות בחודש זו לפי כל העדות הם נבואי תרי עשר, שבפרשת תולדות קורין במלכא"י משא דבר ה', ובפי' ויצא קורין בהושע "ועמי תלואים" - ויברח יעקב" ויש מוספין פסוקים מיואל, ובפי' וישלח מפטרין "חזון עובדיה" וי"נ "ועמי תלואים" בהושע, ובפי' וישב קורין בעמוס "על שלשה פשעי ישראל", ובשבת חנוכה קורין בזכריה "רני ושמחי".

וכן ר"ח כסלו לעולם אינו חל בשבת, ורק ערב ר"ח כסלו לפעמים חל בשבת שמפטרין בו "מחר חודש" בשמואל, אלא שאינו בחודש כסלו אלא בכ"ט חשוון, ופי' מקץ כשחל לאחר חנוכה שקורין במלכים "ויקץ שלמה" חל בחודש טבת, וכן שבת ב' דחנוכה שקורין במלכים "ויעש חירום" חל בחודש טבת, וכשחל א' דר"ח טבת בשבת (כמו בשנה זו - תשפ"ג) אין מפטרין "השמים כסא"י אלא "רני ושמחי" בשל חנוכה משום דסליק מיניה ומשום פרסומי ניסא, וכן הנהגין להתענות ביו"כ קטן ולהפטיר "ויחלל", אין מתעניין בער"ח טבת משום שחל בחנוכה, ונמצא דלא משכחת ליה שיפטירו במשך כל חודש כסלו בשום הפטרה שאינה מתרי עשר, (מלבד למנהג הספרדים שבר"ח טבת שחל בשבת, מוסיפין לאחר ההפטרה - פסוק ראשון ואחרון מהפטרת שבת ר"ח ומחר חודש). - ועני' במדור "בנביאי האמת ונדק" שנתבאר טעם הדבר.

2 והפרי חדש (בספר הליקוטים על הרמב"ם - שם הל' ד'), הקשה אמאי השמיט הרמב"ם הטעם שהביאו התוס' שאינו לוקה משום דאין בו מעשה.

3 ומלשון האור החיים מוכח שדברי נבואה שנמסרו בדרך סוד לא ניתנו כדי לאומרם לישראל, וזוהו אתי שפיר דברי הגמ' (סנהדרין פט): שכובש נבואתו מתרין בו שאר הנביאים, שגם להם נמסרו דברי הנבואה שנצטוו לומר, וילפינן כן מקרא "כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים", הרי

לעילוי נשמת הגאון הצדיק ר' משה יהודה ב"ר אליהו שניידר זצוק"ל
ראש ישיבת "תורת אמת" לונדון - נלב"ע ב"ה כסלו נר א' דחנוכה תשס"ז

